

Смольнікова О. Г., канд. пед. наук, доц.,
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова,
Україна

РОЗВИТОК ТА ЗАПРОВАДЖЕННЯ НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ В СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Стрімкі зміни, які відбуваються в суспільстві, сприяють зміні уявлення про традиційну освіту. Важливою умовою розвитку успішної, розвинутої економіки стала неперервна освіта. А актуальною проблемою майбутнього спеціаліста – постійне опанування нових знань, особистий розвиток, професійне зростання, оновлення, вдосконалення протягом життя.

Концепцію неперервної освіти офіційно представив П. Ленгранд на Раді міжнародного комітету ЮНЕСКО з питань розвитку освіти дорослих (1965 р.), а науково обґрунтував цю проблему Ф. Кумбс у книзі «Криза освіти у сучасному світі» (1969 р.).

Обговорення ідеї неперервної освіти дорослих зумовило виникнення у 1971 р. Міжнародної комісії з розвитку освіти, яка пропонувала впроваджувати освіту протягом життя. Згодом у документах ЮНЕСКО було опубліковано доповідь Е. Фора («Learning to Be» («Навчитися жити»)) (1972 р.). Автор наголошував, що для провадження успішної професійної діяльності недостатньо формальної освіти. Отож, неперервну освіту було визнано основним принципом і стратегією освітніх реформ. На цій підставі Рада Керівників Інституту Освіти ЮНЕСКО (UIE) затвердила новий напрям розвитку навчання протягом усього життя [1]. Своєю чергою змінювалася роль університетів – від осереддя освіти до «перехрестя навчання» людини. Вчений обстоював головну концепцію освітньої політики – освіту дорослих як у розвинених країнах, так і в тих, що розвиваються [2].

Водночас уряд Великої Британії ухвалив низку законів про освіту дорослих та доручив міністру праці здійснювати державний контроль за цим соціальним інститутом. Цей період розвитку концепції неперервної освіти у країні О. Топоркова визначає як етап зміни пріоритетів освіти дорослих. Висновування дослідниці ґрунтується на тому, що у цей час відбулася централізація управління освітою дорослих, знизилася значення гуманітарної освіти [3].

З аналізу британської наукової літератури ми виявили кілька термінів, що застосовуються для визначення змісту концепції неперервної освіти: «неперервна освіта» (continuing education), «неперервне навчання», «андрагогіка» (andragogy, andragogics, andragology), «періодична освіта» (recurrent education), «освіта дорослих» (adult education), «додаткова освіта дорослих», «постійна освіта» (permanent education), «педагогіка дорослих» (adult pedagogy), «навчання

протягом життя» (lifelong learning), «відкрите навчання» (open learning), «подалша освіта» (further education). Доречно нагадати, що термін «освіта дорослих» на початку свого розвитку визначався у Великій Британії як освітня компенсація знань людини та розвивався у двох напрямках – гуманітарному і професійної додаткової освіти. П. Джарвіс наголошує, що англійські вчені послуговуються переважно терміном «освіта протягом життя» (lifelong learning), на противагу термінам «андрагогіка», «освіта дорослих», «навчання дорослих» [4, с. 1]. Наразі в освітньому просторі Великої Британії часто використовується термін «відкрите навчання» (open learning).

Одним із головних університетів Великої Британії, що розвивали ідею освіти дорослих, став Відкритий університет (The Open University), 70 % студентів якого складають люди віком 30–49 років. Зокрема, в цей період набуває сили новий виток розвитку дистанційного навчання. Тим-то привертають до себе увагу роботи М. Мура, одного з теоретиків такого навчання.

Отже, на розвиток АНІМ у Великій Британії у 1970-х рр. вплинули ідеї дистанційного навчання та навчання дорослих К. Роджерса, М. Ноулза, вчених із Ноттінгемського університету, П. Джарвіса, С. Хоула, А. Тафа й інших. На їхню думку, найважливішою андрогогічною ознакою та результатом зрілості людини є її самокеріваність. Виявляється ця властивість як потреба дорослого студента в самореалізації та у визнанні його як відповідального за власний вибір і рішення, передусім у сфері навчання [5, с. 35–36].

Практичним здобутком у справі неперервного навчання дорослих стало відкриття 1971 р. у м. Нансі (Франція) Центру досліджень сучасних мов (the Centre de Recherches et d'Applications en Langues) – (CRAPEL). Заснований під егідою Ради Європи у межах «Проекту сучасних мов» [6, с. 7].

На основі «відкритих технологій» урядова Комісія з кадрового забезпечення Британії розробила у 1983 р. проект ефективного навчання дорослих, які потребують перекваліфікації та подолання бар'єрів у навчанні «Програма відкритих технологій» («the Open Tech programme») [7]. Зокрема, подоланню психологічних бар'єрів сприяла програма «Навчитися вчитись» («Learning-to-learn»).

На розвиток ідей відкритого навчання у Великій Британії позитивно вплинули ідеї Д. Холта, який відстоював право молоді на творчість і самостійність мислення, аби вона мала змогу проявити індивідуальні здібності. Теорією і практикою відкритого навчання переймалися Р. Бернс, М. Ворник, Д. Мунсі та інші. За висловлюванням Д. Спенсера, відкрите навчання зумовлює велику кількість педагогічних підходів, проте його загальною рисою є певний «ступінь автономії студента».

Напрями роботи вищої школи для вдосконалення неперервної освіти визначив Д. Девіс. Учений звернув увагу розширенню освітнього і соціологічного контексту та виділив інноваційні процеси, які відбулися в освітній сфері Великої Британії з 1980-х рр. З-поміж іншого вони охоплювали: поширення навчання, спрямованого на студента, та діяльнісного навчання; розвиток «відкритих систем» і рух від «закритої» до «відкритої» системи, від педагогіки до андрагогіки; зростання можливостей незалежного навчання; орієнтація більшою мірою на результати навчання студента, а не передачу знань викладачем; визначення практики навчання і досвіду як головних джерел засвоєння знань [8, с. 30–31].

Освіта дорослих, уважає Х. Холек, є інструментом, що пробуджує в людині стійке почуття свободи та народжує в неї потяг до зміни навколишнього середовища. Отож зі свого становища людина постає не «продуктом суспільства», а його творцем [9, с. 2].

У багатьох університетах Великої Британії засновуються центри навчання протягом життя, де пропонуються академічні курси різних форм навчання і пропагується ідея автономного конструювання знань на противагу класичному – передавання знань від викладача до студента.

Для виконання урядової програми з навчання протягом життя Об'єднаний комітет з інформаційних технологій досліджував можливості плавного переходу студента від школи до коледжу, університету і до місця роботи за фахом. Роль системного підходу до ІКТ виконує MLE (Managed Learning Environments – Кероване навчальне середовище), що є умовою внутрішньо інституційного надання студентам освітніх послуг із метою формування їхньої здатності керувати власним навчанням протягом усього життя через персоналізований «навчальний портал» [10, с. 10–11]. Розроблення системи MLE призвело до організації у країні руху за комп'ютеризацію, який спрямовувався на підтримку проєктів інформатизації.

В урядовому інформаційному документі з питань неперервної освіти (1998 р.) міністр освіти і праці Великої Британії Д. Бланкетт зазначав, що для вирішення складних завдань, які ставить суспільство інформації і комунікації, потрібно повернути громадян до освіти протягом життя, аби вони розкрили свій потенціал на користь нації [11, с. 163].

У зв'язку із запровадженням інноваційних ІКТ, нових форм навчання в освіті та демографічними змінами (зменшення кількості молодих робітників) у Великій Британії урядова Рада з фінансування вищої освіти Англії (HEFCE) у 2001 р. запланувала кількісне зростання фахівців із вищою освітою з третини до половини населення до 2010 р. Було наголошено на необхідності здобуття громадянами вищої освіти протягом життя [12].

Отже, прагнення громадян Західної Європи поглибити свої знання і вдосконалити професійні навички задля виконання кваліфікованої праці сприяли виникненню концепції «навчання протягом життя», розвитку різних його моделей.

Список використаних джерел

1. Medel-Aconuevo C. Revisiting Lifelong Learning for the 21st Century. *UNESCO Institute for Education*. 2001. URL: <http://www.unesco.org/education/uie/publications/uiestud28.shtml>.
2. Faure Edgar. Learning to Be *UNESCO, Paris*. 1972. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0000/000018/001801e.pdf>
3. Топоркова О. В. Развитие дополнительного образования взрослых в Великобритании : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Волгоград, 2007. 237 с.
4. Jarvis P. *Adult Education and Lifelong Learning. Theory and practice*. London : Routledge, 2004. 374 p.
5. Conaway W. *Andragogy : Does One Size Fit All? A Study to Determine the Applicability of Andragogical Principles to Adult Learners of All Ages: Dissert. ... for the Degree of Doctor of Philosophy*. Walden University, 2009. 145 p.
6. Benson P. Measuring autonomy : should we put our ability to the test? *Testing the untestable in language education* / A. Paran, L. Sercu. Bristol : Multilingual Matters, 2010. С. 77–97.
7. Manpower Services Commission. *An 'Open Tech' Programme, A Consultative Document* Sheffield : MSC, 1981. 17 p.
8. Davies D. *Managing change through curriculum innovation (building a Network of Learning: beyond the boundary): Dissert. ...for the Degree of Doctor of Philosophy*. Middlesex University, 1999. 488 p.
9. Насонова Е. А. Обучение профессионально-ориентированному диалогическому общению студентов в условиях учебной автономии средствами Интернет-чата: неязыковой вуз, английский язык: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Волгоград, 2008. 209 с.
10. Sinclair B. Learner autonomy : the next phase? *Learner autonomy, teacher autonomy : future directions* / B. Sinclair, I. McGrath, T. Lamb. Harlow, UK : Longman, 2000. P. 4–14.
11. Топоркова О. В. Перспективы развития дополнительного образования взрослых в Великобритании в XXI веке. *Известия ВолгГТУ*. 2006. № 8. С. 163–165.
12. HEFCE publications in 2001 http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20100202100434/http://www.hefce.ac.uk/pubs/hefce/2002/02_01.htm